

cilju, naj bi vsako leto izdali po eno knjigo, tako da lahko zgolj z nestrpnostjo pričakujemo, kaj bo iz njihove »delavnice« prišlo v bodoče. Snovalci zbirke so si postavili visoke cilje, nekatere izzive pa ponuja tudi čas, ki je pred nami; v tem desetletju bo ljubljanska univerza obhajala svojo stoletnico. Njeno vodstvo ji mora omogočiti takšne pogoje delovanja, v katerih bo arhivsko in muzejsko dejavnost, zapisani v imenu AMSU, lahko tudi v bodoče vsaj v tako bogatem obsegu kot doslej dopolnjevala še z založniško dejavnostjo in nas bogatila s tako nena-domestljivimi znanstvenimi rezultati in estetskimi izdelki, ki jih ponujajo do sedaj izdane knjige iz zbirke Knjižnica arhiva in muzeja Univerze.

Aleš Gabrič



Grad Borl : Gradbenozgodovinski oris in prispevek k zgodovini rodbine Sauer. Cirkulane : Društvo za oživitev gradu Borl, 2010, 110 strani.

Na prvi pogled se zdi, da izdajatelj pričujoče publikacije Društvo za oživitev gradu Borl in svetopisemski David nikakor in na noben način nista primerljiva. Časovno ju ločujeta tisočletja, geografsko tisočkilometrsko razdalja, eno je institucija, drugo oseba ... Razlik je mnogo več kot podobnosti. Slednja je samo ena, a je bistvena. Neenakopravnost, boj malega proti velikemu, 1% proti 99%. Davidova zmaga v treh potezah nad Goljatom je kakopak (še) pravljica. V realnosti takšen podvig ni verjeten. Že sam primer s taistega območja to neizpodbitno dokazuje. Palestinske frače in kamenje nimajo ravno zmagovalnega učinka na vojaško gigantski Izrael.

In kakšen je boj majhnega društva iz Cirkulan? Kot že ime samo pove, je njegov primarni cilj oživiti oziroma rešiti grad Borl pred propadanjem. V podobi Goljata mu v tej zgodbi nasproti (a na istem bregu) stoji ravno njegov vrhovni poveljnik, Država. Ta ima »osamljenega lepotca nad Dravo« dokončno v lasti od leta 1996 dalje in ga pelje v propad ter izničenje z lastnimi zakoni in predpisi. No ja, z zakoni in predpisi, ki postanejo ovira, ko je nek spomenik državnega pomena dotrajan in potreben čimprejšnje prenove, denarja zanjo pa taisti lastnik nima oziroma ne more zagotoviti. Društvo za oživitev gradu Borl poskuša z različnimi akcijami pripomoči k rešitvi problema, a jih državni organi, ravno zaradi omenjenih zakonov, pri tem nehote ovirajo. Kako bedno postaja vse skupaj, nazorno po-

kaže, žal, spodleteli poskus društvenega spomladanskega čiščenja prostorov gradu. Dobronamerni vdor skozi zaklenjena železna grajska vrata ni uspel, prijatelji gradu iz širše okolice so se morali naposled zadovoljiti z ureditvijo njegove okolice.

Poleg iskanja rešitev za obnovo gradu je pomembnejša naloga omenjene civilne iniciative tudi seznanjanje strokovne in ljubiteljske javnosti z naj-novejšimi raziskavami iz njegove zgodovine ter opozarjanjem lokalne skupnosti na njegov pomen za razvoj območja in posledično temu tudi potrebe po ohranitvi. Zadnji knjižni produkt prizadevanj je strokovna monografija. Ta publikacija je oblikovno zelo všečna, v prvi vrsti jo poleg treh strokovnih prispevkov krasi obilica zanimivega in predvsem raznovrstnega slikovnega materiala ter povzetki prispevkov v angleškem jeziku. 110 strani vsebine, zlepljenih med mehki platnici, precej izčrpno seznanjati bralca z vsemi dosedanjimi ter relevantnimi raziskavami in podatki gradbenozgodovinskega razvoja grajskega kompleksa, plemiške družine Sauer ter gradu Borl danes.

Najkrajši izmed treh prispevkov in zadnji po vrsti je izpod peresa Martina Prašničkega, izvrstnega poznavalca gradu, okolice in tamkajšnjih ljudi. Njegov prispevek z naslovom Grad Borl danes je prvenstveno refleksija oziroma premišljanje, razglabljanje o pomenu gradu za tukajšnje kraje v preteklosti in možnostih za v prihodnje, kot tudi o dosedanjih uspehih in prihodnjih izzivih društva. Dobrodošlo je tudi njegovo dopolnilo k poznavanju lastništva gradu v prvi polovici 20. stoletja. Za



marsikateri tovrstni objekt lastniška struktura v omenjenem obdobju natančno sploh še ni določena, pa čeprav gre za sodobno zgodovino.

Osrednji del monografije v obsegu 68 strani predstavlja prispevek konservatorja in muzejskega svetovalca Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož Branka Vnuka z naslovom Grad Borl: Podatki, pomembni za nadaljnje proučevanje gradbenozgodovinskega razvoja grajskega kompleksa. Omenjeni avtor je z izčrpno uporabo tako starejše kot tudi novejši literature ter nekaj malega arhivskih virov kronološko predstavil (gradbeno) zgodovino gradu. Po začetni ugotovitvi o pomanjkanju konkretnih materialnih dokazov rimske in slovanske poselitve tega dela Haloz nadaljuje avtor s problematiko gradnje gradu in ustaliti meje. Prvotno vojaško utrdbo so postavili Madžari, trajni pečat pa so v zgodovini gradu pustili Ptujski ter visokoplemiški družini Szekely in Sauer. Razprava se ne konča s koncem Sauerjevega lastništva na gradom in gospostvom leta 1801, pač pa se kronološko pisanje zgodovine nadaljuje do skorajda današnjega dne. Morda bo komu zanimiv podatek, ki ga je mogoče izluščiti na osnovi imen avtorjev uporabljene literature v poglavju o gradbenem razvoju gradu. Kot kaže, so se s slednjo temo v slovenski umetnostnozgodovinski stroki nekoliko natančneje ukvarjali trije raziskovalci, in sicer Ivan Stopar, Jože Curk in Igor Weigl. So dobrih osem stoletij star grad in njegove gradbene prenovne raziskave vsega omenjenih treh umetnostnih zgodovinarjev zadovoljivo pojasnile? Glede na vsebino tukaj zapsanega bi se verjetno dalo še kaj natančneje raziskati.

(Nekdanja) arhivistka Zgodovinskega arhiva na Ptuj Marija Hernja Masten je v svojem prispevku z naslovom Rodbina Sauer, baroni Kozjaški, grofje Borlski predstavila družino, ki je na gradu in v okolici pustila največji pečat. Marsikatera njihova materialna stvaritev ne nazadnje obstaja še danes. Že na začetku prispevka Mastenova zapiše poglobitvi razlog za pomanjkanje celovitejše študije na temo omenjene družine. Obsežnejši arhivski fond družine ni ohranjen, viri so torej razpršeni. Obširnejša genealoško posestna študija je seveda mogoča, a bo moral vsak morebitni zainteresirani raziskovalec pošteno pljuniti v roke, se najaviti v številnih arhivih ter pregledati mnogo različnih arhivskih fondov. Avtorica se je zatorej pri pisanju naslonila na večino obstoječe literature ter nekaj malega arhivskih virov, in to predvsem tistih, ki jih hranijo v ptujskem arhivu in v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu v fascikel obsežnem fondu družine Sauer. Od priročne literature se v njenem prispevku še najbolj pogrša Schivizeva Der Adel in den Matriken der Stadt Graz, ki bi genealoško podobo družine bistveno natančneje dopolnila. Kakorkoli, omenjena družina in njeni člani so na splošno predstavljeni od 13. stoletja dalje, natančneje pa med

letoma 1639 in 1801, torej v času lastništva nad gospostvom Borl. Kljub različnim naslovom poglavij je zgodovina družine predstavljena skozi biografije neposrednih lastnikov gradu, in sicer v obliki zmesi osebnih podatkov, nakupov in prodaj posesti ter gradbenih in karitativnih podvigov. Vizualne podobe nekaterih članov družine si ni potrebno ustvariti, objavljenih je namreč kar 15 originalnih portretov iz 18. stoletja, ki jih je avtorica odkrila v zbirki portretov omenjenega graškega arhiva in v Deželnem muzeju Joanneum.

Strokovna monografija o gradu Borl je dobrodošla novost na policah raziskovalcev lokalne, grajske, plemiške in še kakšne zgodovine. Tu pa tam se resda najde kakšna vsebinska napaka, a je ravno nabor do tega trenutka vseh znanih podatkov tisto, kar daje publikaciji pravo vrednost. Marsikateremu raziskovalcu bo kot izhodiščna literatura prihranila kar nekaj dragocenega časa. Zgodovina dokazuje, da je bila preteklost Borla že zaradi lege, njegovih številnih lastnikov in prenov pestra, trenutni dogodki pa nakazujejo, da bo prihodnost podobna. Ob poslušanju Beethovne simfonije št. 5 in premlevanju o trenutnem položaju gradu se zdi, da mu usoda že trka na vrata. Prizadevanja lokalnih navdušencev pa vseeno puščajo upanje na lepšo in predvsem daljšo prihodnost tega »grajskega bisera nad Dravo«.

Dejan Zadravec



Loški razgledi 57/2010 (ur. Judita Šega). Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2011, 422 strani.

Muzejsko društvo Škofja Loka je junija 2011 izdalo že 57. številko domoznanskega zbornika Loški razgledi. Zbornik izhaja enkrat na leto in prinaša izvirne znanstvene, strokovne, poljudnoznanstvene in leposlovne prispevke s področja družboslovnih in naravoslovnih ved, gospodarstva, kulture in družbenega dogajanja na Škofjeloškem v preteklosti in sedanjosti. Nova številka je bila širši javnosti predstavljena 15. junija 2011 na Blaznikovem večeru, prireditvi, ki nosi ime po slovenskem zgodovinarju in škofjeloškem rojaku dr. Pavletu Blazniku, ki je dal leta 1954 pobudo za izdajanje Loških razgledov in bil njihov prvi urednik.

Tokratna številka je izšla na 422 straneh in prinaša 44 vsebinsko bogatih prispevkov 37 avtorjev. Delo uredniškega odbora je vodila Judita Šega, za računalniški prelom so poskrbeli v Studiu Grad, za tiskarna Littera picta. Naslovnica